

8. Особливості розвитку музичних здібностей та їх вплив на загальний розвиток особистості URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/91.pdf>

М. Вацьо,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНСЦЕНІЗАЦІЇ ПІСНІ

Постановка проблеми. В останні роки зросла увага до проблем теорії і практики естетичного виховання як найважливішого засобу формування ставлення до дійсності, засобу морального і розумового виховання, тобто як засобу формування всебічно розвиненої, духовно багатой особистості. А формувати особистість і естетичну культуру, – відзначають багато письменників, педагогів, діячів культури, – особливо важливо в найбільш сприятливому для цього молодшому шкільному віці. Почуття краси природи, оточуючих людей, речей створює в дитини особливий емоційно - психічний стан, збуджує безпосередній інтерес до життя, загострює допитливість, розвиває мислення, пам'ять, волю і інші психічні процеси.

Кожен вид мистецтва як і його роль спрямована на духовне збагачення людської особистості. А це передбачає, що будь-яка людина здатна опанувати і розуміти багато видів мистецтва. Педагогічний зміст мистецької діяльності полягає в тому, що не потрібно обмежувати виховання та розвиток дитини лише одним видом мистецтва. Тільки сукупність їх може забезпечити відповідне естетичне виховання. «Концептуальною ідеєю розроблення змісту загальної мистецької освіти є цілісний художньо-естетичний розвиток особистості на основі взаємодії різних видів мистецтва та координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів поліхудожнього та полікультурного образу світу. – вважає Л.М. Масол – Згідно з державним стандартом предмети мистецтва мають утворювати єдиний наскрізний цикл, спрямований на всебічне неперервне опанування учнями художніми цінностями впродовж усього терміну навчання в школі» [2, с. 35].

Аналіз попередніх досліджень. Широко розкривається проблема сприйняття мистецтва у працях науковців. В дослідженнях Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва розглядаються питання психології художнього сприйняття. Науковці О. Рудницька, Г. Падалка досліджують теорію формування художньої культури.

У науково-методичній літературі в різних аспектах розглядається проблема інтеграції. Науковці Ю. Фохт-Бабушкін, О. Рудницька в своїх працях виділяють значний педагогічно-виховний потенціал інтеграції мистецтв. Л. Ващенко, Л. Масол досліджують питання взаємодії різних видів мистецтва у педагогічному процесі. Шляхи впровадження інтегративних процесів у системи викладання окремих мистецьких дисциплін можна знайти в працях Г. Падалки, М. Бонфельда. В публікаціях Г. Шевченко дається класифікація рівнів інтегративних зв'язків між предметами художнього циклу. У публікаціях Н.І. Незнанової, М. Семко, М. Вацьо обґрунтовано реалізацію інтеграції предметів мистецтв в навчально-виховному процесі як альтернативну систему навчання та виховання творчої особистості, розвитку її творчих здібностей.

Мета статті. Дослідити дієвість педагогічних умов використання інтеграції мистецтв в освітньому процесі учнів початкової школи, до яких можна віднести наступні: врахування вікових особливостей молодших школярів; створення комфортного середовища, що сприяє реалізації мистецької діяльності учнів початкових класів; правильна взаємодія вчителя з учнями на уроках мистецтва сприяє розвитку і підтримці інтересу учнів до навчання, виховання учнів; використання різноманітних методів та прийомів на уроках в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що мистецтво – найважливіший засіб наближення дитини до загальнолюдських духовних цінностей через власний внутрішній досвід, емоційне переживання. Естетичні дисципліни за своєю суттю спрямовані на формування внутрішнього світу дитини, зокрема дітей молодшого шкільного віку, духовний світ яких вирізняється особисто високим рівнем емоційності, емоційним відгуком на впливи будь-якого характеру, зокрема естетичного.

«Один із складників загальної культури особистості і процес її формування різними засобами мистецтва – це естетична культура. Є багато визначень естетичної культури. – вважає науковець О.П. Рудницька – Щоб глибше розкрити цю проблему звернемось до її загального підґрунтя – естетичного

виховання як педагогічної умови формування естетичної вихованості людини (дитини), кінцевим результатом чого є естетична культура» [6, с. 95].

Проаналізувавши психологічну літературу, можна відзначити, що до психологічних вікових особливостей молодших школярів, які обумовлюють специфіку процесу естетичного виховання, вчені відносять наочно-образне мислення, емоційність, сприйнятливність, вразливість, нестійкість інтересів, мимовільну увагу, моторну активність, діяльнісний характер, орієнтацію учнів на процес, бажання демонструвати себе.

Доцільно підкреслити, що «спілкуючись» з мистецтвом, учень початкових класів накопичує певний естетичний досвід. По-перше, він сприймає мистецтво на доступному рівні, залежно від власного естетичного розвитку, що сприяє його розумінню і таким чином збагачує свій естетичний досвід. Завдяки цьому формується його естетичне ставлення до навколишнього світу.

По-друге, якщо учень бере участь у художній творчості, це обумовлює розвиток його власних творчих можливостей. Процес усвідомлення дитиною певного ставлення до явищ та об'єктів навколишнього світу передбачає означення його певними лексичними засобами, тобто словами.

Формування художньо-образного мислення сприяє розвитку творчої особистості учня, що вимагає звертання до інтегративних технологій, які мають такі різновиди. Л.М. Масол виділяє наступні:

«- духовно-світоглядний вид інтеграції (на основі спільного для всіх видів мистецтв тематизму, пов'язаного з відображенням у мистецтві різних аспектів життя;

- естетико-мистецтвознавчий (на основі введення споріднених для різних видів мистецтв понять і категорій — естетичних, художньо-мовних, жанрових тощо);

- комплексний (одночасне поєднання декількох видів інтеграції, провідних інтеграторів із двох попередніх груп або з додаванням до них інших)» [2, с. 37].

Доцільно зазначити, що одним з видів синтетичної діяльності, в якій учні вчаться використовувати різноманітні виразні засоби у їхньому поєднанні (мова, інтонація, міміка, пантоміма, рух) є інсценізація пісень чи обрядів. Інсценізація є доступним і простим видом сюжетно-рольової гри, а також провідним видом діяльності для дошкільнят, а подальшому і для молодших школярів.

Інсценізація – це синтез видів мистецтва – художнє слово, танці, пісні та ін. Поєднання різних видів мистецької діяльності одним тематичним змістом

створює можливість творчого осмислення й найбільш повного й глибокого відображення теми. Використання виражальних особливостей різних мистецьких мов забезпечує глибоке емоційне переживання дитиною художніх образів. Уміла організація інсценізації пісень чи інших творів дозволяє об'єднати учнів і педагога спільним інтересом, надати можливість здійснювати діалоги у творчому пошуку [3, с. 55].

Інсценізація пісні може відбуватися вже у 1-му класі, зокрема з такою темою уроку як «Чарівний ляльковий світ». Упродовж попередніх кількох уроків вчитель може використати вправи, побудовані на фрагментах відомих казок: попроситися у рукавичку, як мишка, жабка, вовк, ведмідь, передати міміку, жести, рухи персонажів. Після цього обов'язково обговорити з учнями, чия інтонація, манера виконання були найбільш вдалимими і чому. Вчитель намагається залучати самих учнів висловлюватись, задаючи запитання спонукально-пошукового характеру: «А як ти думаєш?», «Як вважаєш?», «Якими рухами ти б доповнив імпровізацію Оксани?», «Що найбільше сподобалось у створеному образі і чому?», «Ірина і Тетяна створили образ мишки. Порівняйте їхні манери виконання». У процесі обговорення вчитель має бути надзвичайно тактовним. Фіксація емоційних вражень має відбуватися природно, за умови максимальної доброзичливості з боку вчителя і не перетворюватися на нудне тренування.

Підготовчими вправами для інсценізації обрядів і пісень є пісні-ігри (наприклад, «Два півники» тощо). Заданий сюжет полегшує учням завдання: у грі міститься зміст, встановлені відносини між учасниками гри, визначені їхні дії, текст і музика пісні. Однак, надзвичайно важливим є зображення персонажів такими як вони визначені у творі, з характерними особливостями їхньої поведінки, інтонації, жестів, міміки. Адже, у запропонованих інсценізаціях у першому класі («Ходить гарбуз по городу») ігрові дії подані у готовому вигляді, їх потрібно втілювати самим учням у міміці, жестах і рухах, оскільки у тексті немає будь-яких вказівок з цього приводу. Тому учням необхідно уявити себе на місці персонажу, перейнятися його почуттями. В інсценізації пісень ініціатива й творчість учнів спрямовані не для створення ігрової ситуації, придумування змісту, а на найкраще зображення і втілення певної ролі. Важливим є якісний результат діяльності учня. Інтерес до виконання ролі інсценізації, що само по собі має виховне значення, підсилюється, якщо учні готують виставу для інших глядачів (батьків, або інших дітей).

Зокрема, працюючи над інсценізацією пісні «Ходить гарбуз по городу», слід зазначити, що, власне, інсценізація не є самоціллю, головним виступає процес творчості вчителя з учнями і їх спільні дії. Робота складається з кількох частин: вчитель демонструє пісню; проводить короткий діалог з учнями, в якому спонукає їх поміркувати над запитаннями: *«Про яку пору року йдеться?», «Що це за Гарбузова родина і чому він називає їх родичами?»*;

- розучує мелодію пісні з учнями;
- аналізує літературний зміст пісні;
- вибір ролей з попереднім обговоренням їх характеру, інтонації;
- виконання інсценізації;
- аналіз і обговорення дійства.

У процесі роботи над ролями вчитель звертає увагу на розвиток емоцій і почуття дітей, розвиває їхнє творче бачення, фантазію, уяву. Він пропонує дітям перед тим, як виконувати свою роль, створити словесний портрет методом «словесного малювання уявити персонаж, продумати його характер, позу, інтонацію, ходу, жести, міміку, навіть костюм і декорації, пофантазувати про його будинок, взаємовідносини з іншими персонажами, придумати його улюблені заняття, страви тощо, наприклад: *«Я уявляю собі велику, бочкасту, жовту диню. Вона кругла, товста і дуже задоволена собою. Диня відчуває себе справжньою господинею, тому й рухається поважно, неспішно, дивиться на інших зверхньо, рухи її плавні, трохи ліниві. А голос «солодкий» і «соковитий», ніби розливає мед»*. Метод словесного малювання можна доповнити ілюстраціями, створеними учнями на уроці образотворчого мистецтва. Відповідно до задуманого образу, учень виконує і свою сольну партію, самостійно добирає засоби виразності – темп виконання, силу звучання, інтонацію.

У процесі роботи над інсценізацією необхідно використовувати різноманітні методичні прийоми, вибір учнями ролей повинен здійснюватись за їх бажанням; надання головних ролей не тільки активним, а й боязким дітям; розподіл ролей по карткам (учні самі беруть з рук вчителя будь-яку картку, на якій схематично зображено персонаж); програвання ролей парами, групами. Проблеми з невеликою кількістю ролей або ролей негативних персонажів можна долати, використовуючи групову організацію занять, наприклад, введення додаткових ролей, або ж поясненням того, що в інсценізаціях присутні позитивні

і негативні персонажі, яких грають у театрі актори, або ж розігруванням негативних ролей викладачем чи лялькою.

Наприкінці року інсценізації мають більш розгорнутий характер.

Наприклад, інсценізація пісні «Два півники». Комбінуючи засвоєні впродовж року рухи в нових поєднаннях, учні можуть створювати свої імпрровізації у різних видах хореографічної діяльності: танцях, інсценізаціях, іграх тощо. Створюючи той чи інший образ, школярі передають своє розуміння змісту і характеру твору, ставлення до персонажу. Такі інсценізації містять і пластичне інтонування, і хореографічні рухи, передбачають композиційне розташування дійових осіб, виконавський план, тобто комплексність дій.

Доречними є й використання словесних методів (бесіда, розповідь, пояснення, нагадування та ін.), які використовуються у процесі навчання як самостійно так і у поєднанні з практичними. Наприклад, розповідаючи про народні обряди, їхніх учасників, вчитель одразу пропонує народні ігри обрядового характеру, таким чином отримані знання будуть закріплюватися під час активної діяльності учнів.

Висновки. Отже, розвиток дослідницького інтересу, допитливості ґрунтується на створенні вчителем можливостей для моделювання творчих ситуацій, пошуку і експериментування з рухами, інтонаціями, атрибутами, декораціями, костюмами. Використання різних видів мистецтва на уроках в початковій школі сприяє формуванню в учнів навичок самостійної роботи з різними джерелами, дозволяє оптимально враховувати індивідуальні здібності й нахили учнів.

Література

1. Вацьо М.В. Впровадження українського дитячого музичного фольклору в освітній процес початкової школи. *Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво»*. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2019. С.23-27.
2. Масол Л. М., Гайдамака О.В., Белкина Е.В., Калініченко О.В. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
3. Миропольська Н., Ничкало С., Рагозіна В., Хлебникова Л. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 240 с.
4. Мішеченко В., Пішун С. Музичне мистецтво в структурі інтегрованих занять в початковій школі. *Молодь і ринок*. 2018. № 6. С. 50-54.
5. Незнанова Н.І. Впровадження інтегрованого курсу «Мистецтво» у шкільну мистецьку освіту. *Актуальні питання мистецької педагогіки*. Вип. 2. 2013. С. 74-77.

6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна кн. – Богдан, 2005. 360 с.
7. Семко М.І. Інтегрований підхід до викладання предметів художньо-естетичного циклу. *Молодий вчений*. № 5.2 (57.2). Травень, 2018. С. 122-126.

А. Власюк,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Л. Старовойт

ІДЕЇ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ У СВІТОВІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Постановка проблеми. В сучасних умовах, коли в нашому суспільстві здійснюються значні соціокультурні трансформації, по-новому ставиться і вирішується проблема трудового виховання. Осмислення ролі і місця трудового виховання в системі освіти, зокрема в школі, як фактора формування загальної культури особистості, засобу соціалізації і як необхідної умови становлення особистості відіграє важливу роль.

Відомо, що любов до праці, вихована з ранніх років, є провідною передумовою формування освіченої, розвиненої особистості. Трудове виховання сприяє гармонійному фізичному і моральному розвитку людини, і виробляє потребу в праці як до життєво необхідного процесу. Повага до результатів праці, своєї і чужої, працьовитість як основа життя, терпіння і цілеспрямованість є продуктами такого виховання. "Виховна функція праці полягає в розвитку і закріпленні учнями в ході трудового процесу суспільно цінних якостей і властивостей особистості, морально-естетичного ставлення до життя і діяльності» [2, с.372].

Аналіз попередніх досліджень. У працях класиків зарубіжної і вітчизняної педагогіки Я.Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський, Л.Толстой та ін. приділялася величезна увага проблемі трудового виховання. Широко відомі «трудова школа» Г. Кершенштейнера в Німеччині, Яснополянка школа-Л.Толстого, колонія «Бадьоре життя» С. Шацького, колонія ім. М. Горького А. Макаренка, Павлишська середня школа В. Сухомлинського та ін. Кінець ХІХ - початок ХХ - го століть характеризуються рухом «нових шкіл», створенням реформаторської педагогіки. (С. Френе, Р. Штейнера і ін.) У Росії великий досвід